

Trangere akademisk manøvreringsrom

Dag O. Hessen
Universitetet i Oslo,
Inst. for Biovitenskap

Centre for
Biogeochemistry
in the Anthropocene

March for Science - 2017

Trumps nye regjering er en krig mot kunnskap

USA

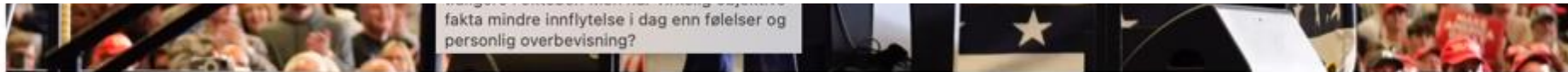
Dypt bekymret for det som skjer med fri forskning og akademisk frihet i USA

Forsknings- og høyere utdanningsminister Sigrun Aasland har invitert sine nordiske kollegaer til et møte for å diskutere hvordan utfordringene fra USA skal møtes.

DEBATT • HENRIKSEN, NIELSEN, PETERSEN, REFSTIE, RØRTVEIT, SMEPLASS OG TJORA

Er NTNU rustet til å fremme uavhengig kritisk tenkning i fremtidens universitet?

Hva blir til slutt igjen av universitetets samfunnsoppdrag, når akademisk frihet og kritisk tenkning får trangere kår?

Da Post-truth ble kåret til årets ord i 2016, handlet det selvsagt om én mann, Donald Trump. Her fra et valgmøte i Pennsylvania tidligere i oktober. Men har virkelig objektive fakta mindre innflytelse i dag enn følelser og personlig overbevisning? Foto: Alex Brandon / AP / NTB

Kan vi stole på sannheten?

Uten kunnskap og objektive fakta ville vi ikke kunne gjøre stort, og verden ville bare kunne brødfø en liten gruppe mennesker.

Tingenes tilstand

- Tingenes tilstand er enn så lenge ganske bra i Norge, men vi skal være oppmerksom på skiftende vinder og *shifting baselines*. Den internasjonale trenden er klarere.
- Ikke et argument for at forskning og akademia skal være seg selv nok. Tvert i mot gjerne tettere kobling mellom akademia og samfunn, men da ikke bare for “å levere varene”
- Overordnet mål: *hvordan skal samfunnet få mest igjen for investering i forskning generelt og universiteter spesielt (det er klart vi skal være til nytte)*

4 tegn i tiden

- Økt forventningspress om innovasjon, forvaltningsrelevans og kortsiktig nytte
- Invasjon av pirattidsskrifter, gråsonejournaler, gråsonekonferanser og andre utslag av at kunnskap og publikasjoner har markedsverdi
- Relativisering av kunnskap, ideologisk bruk av forskning (cherrypicking), faktafornektelse. Digitale ekkokamre!
- Det akademiske tredemøllekappløpet, rushet for *papers* og h-indeks, en kvantitetsdrivende konkurranse

Mørke skyer

- Etter “fake news” kom “fake science”
- Spekteret fra cherrypicking til bestilte forskningsresultater og videre til ren juks er velkjent fra før, men både *fake news* og *fake science* fikk en ny dreining med Trump
- MYE på spill: 1) et demokratisk problem dersom journalister, politikere og forskere får samme troverdighet som bruktbilselgere 2) Rasjonalitet og opplysning som fundament kan forvitre
- Overbudspolitik i opprusting; midler flyttes fra FoU (og klimatiltak) til kuler og krutt

Forskning har høy kredibilitet, men av og til bestemmer kartet over terrenget

- Vi ser mange eksempler på at forskning som utfordrer politiske ønsker havner “i skuffen”; Klimautvalget 2050 (stans i oljeutvinning); fiskeriforvaltning; mineralutvinning fra havbunnen; Naturmeldingen.....

NATURMELDINGEN ER ET SVIK MOT NATUREN

Med naturmeldingen legger regjeringen opp til at vi skal fortsette å miste natur fram til 2050, bare saktere enn vi gjør i dag. Det er skandaløst, mener WWF Verdens naturfond.

Advarsel til n havstrøm-ene raskt kaldere

Endringer i havstrømmer kan
over 40 klimaforskere. Nå ad

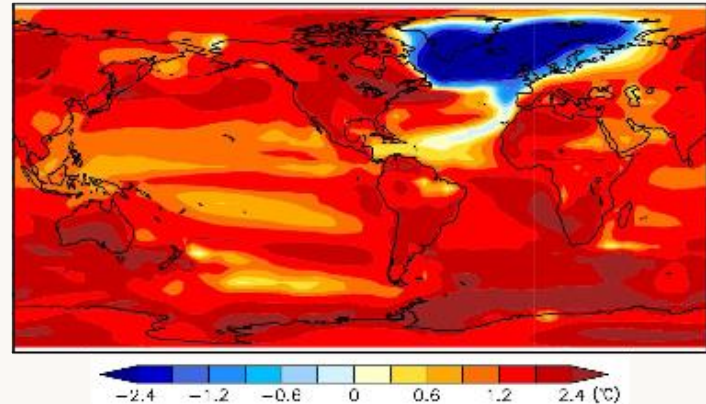
▶ Lytt til artikkelen • 2 min

Open Letter by Climate Scientists to the Nordic Council of Ministers

Reykjavik, October 2024

We, the undersigned, are scientists working in the field of climate research and feel it is urgent to draw the attention of the Nordic Council of Ministers to the serious risk of a major ocean circulation change in the Atlantic. A string of scientific studies in the past few years suggests that this risk has so far been greatly underestimated. Such an ocean circulation change would have devastating and irreversible impacts especially for Nordic countries, but also for other parts of the world.

Annual mean temperature change in an idealised future CO₂ doubling scenario in which the AMOC has fully collapsed. Source: Science¹.

Science increasingly confirms that the Arctic region is a "ground zero" for tipping point risks and climate regulation across the planet. In this region, the Greenland Ice Sheet, the Barents sea ice, the boreal permafrost systems, the subpolar gyre deep-water formation and the Atlantic Meridional Overturning Circulation (AMOC) are all vulnerable to major, interconnected nonlinear changes². The AMOC, the dominant mechanism of northward heat transport in the North Atlantic, determines life conditions for all people in the Arctic region and beyond and is increasingly at risk of passing a tipping point.

Tipping point risks are real and can occur within the 1.5-2°C climate range of the Paris Agreement³. The world is currently heading well beyond this range (> 2.5°C). In the Synthesis report of the IPCC (2023) it is stated with high confidence that the likelihood of abrupt or

Samfunnskontakt og samfunnskontrakt

- Samfunnskontakt er del av en samfunnskontrakt, både en tilbakebetaling til samfunnet og en investering
- Forskjell på oppdragsinstitutter, høyskoler og universiteter
- Forskjeller mellom fag (tekniske fag, naturvitenskap, HumSam)
- Formidling er blitt noe mer enn intervjuer og kronikker...

Penger, tid og *synlighet* som begrensende faktorer

- Alle (nesten) er for forskningsformidling, kunnskap er et gode, kunnskapsløshet er et demokratisk problem.
- MEN, samfunnet lider av ”information overload”, og kunnskapen finnes i overflod et tastetrykk unna – eller i et ekkokammer nær deg.
- Svak forskningsforståelse: både et politisk problem, et demokratisk problem og et rekrutteringsproblem

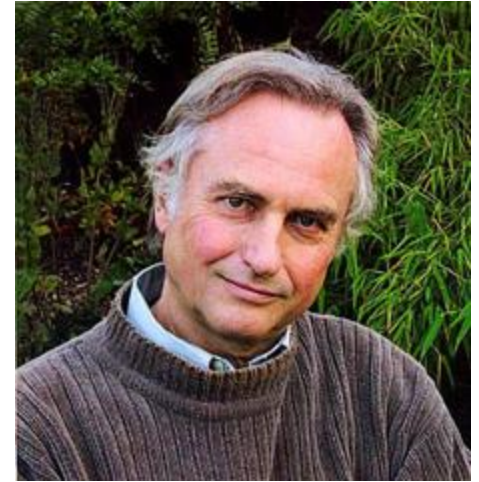
Gjensidig mistro

- den karikerte historien:

- *Media* vil ha en sak, svart eller hvitt, ikke prosess, gråtoner og forbehold. Virkeligheten er for kjedelig (gjelder også naturprogrammer...)
- *Media* fokusere på det kuriøse og det banale (komplekse måter å formidle at det er bedre å være frisk og rik enn syk og fattig)
- Forskere, med unntak av noen få Tordenskjolds soldater, er treige, redde for kollegial kritikk og pakker alt inn i ugjennomtrengelig terminologi og forbehold.
- Forskeren som bytte for medieaktørens agenda – eller *media* som ukritisk mikrofonstativ for selvbevisste forskere med en agenda?

Hvem skal “på banen”?

- Ikke alle, både fordi ikke alle *kan* formidle og fordi mye forskning ganske enkelt er for spesialisert
- Egne underholdnings- og formidlingsforskere? Jfr Richard Dawkins
- Ikke nødvendigvis forskere (eks Bill Brysons ”En kort historie om nesten alt”)
- Viktig med faglig ballast!

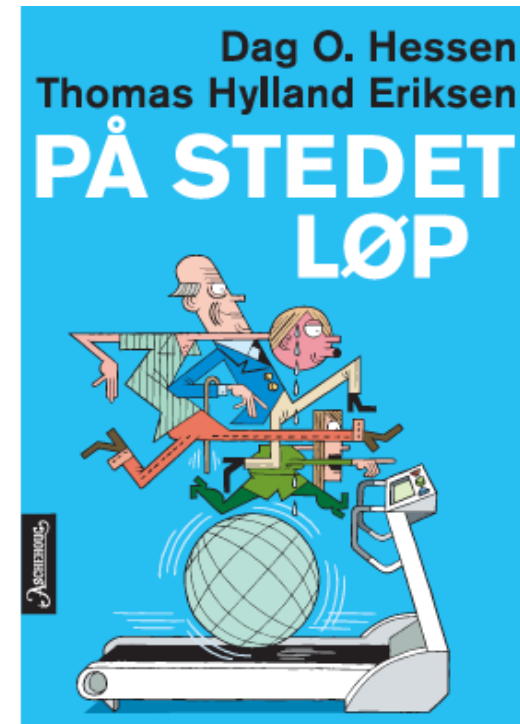
Publiserings- og fagfellesystemet knaker under vekten...

- > 7 millioner artikler årlig, stadig vanskeligere å skille klinten fra hveten
- Er stort antall gråsone- eller rene pirattidsskrifter samt publiseringsfabrikker
- Stadig vanskeligere å finne referees (fagfeller) – er løsningen AI?
- Drevet fram av kvantitetsdrivende prosesser

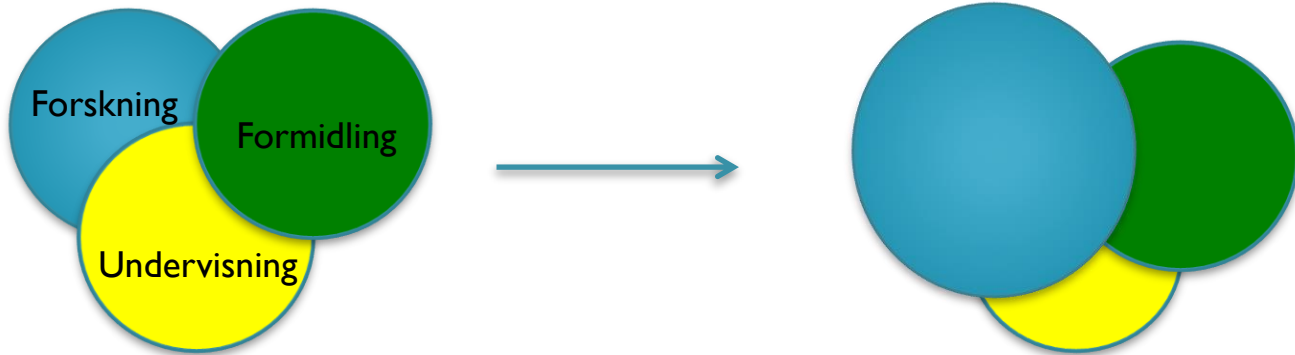
Konkurransen mellom forskning –formidling – undervisning – og livet...

Akademiske tredemøllekappløp

- Turtallet øker i akademia også
- Kappløp i akademia: mot bedre ideer og innsikter eller bare flere *papers*? Hva er seleksjonsfaktoren – din h-factor?
- Suksess avler suksess – publish or perish
- Publisering >> undervisning > formidling
- Å være synlig tar mye tid, en flom av henvendelser, og mange som “forventer et svar”

Nye krav øker tidsfragmentering

FORSKNING

Statsråd Aasland ønsker seg mer synlige forskere

— Snakk mer om forskningen deres, om alt den brukes til og hvorfor den er så viktig, er et av budskapene fra forsknings- og høyere utdanningsminister Sigrun Aasland.

Offentlighetens kostnader

2. januar 2025 kl. 05:00

DEBATTKLIMA

— Trist og urovekkende at Hessen tar pause

 Khrono

Nyheter

Debatt

Student

Nytt om folk

FORSKERFORBUNDET

Ny undersøkelse: Mangler vern mot forskerhets

[NOU 2020:3](#) 'Ny lov om universiteter og høyskoler': «Å ytre seg om kontroversielle spørsmål kan ha en høy pris for den enkelte. Det er derfor sentralt at universiteter og høyskoler støtter opp om ansatte som ytrer seg med utgangspunkt i kunnskap og innsikt basert på forskning og faglig og kunstnerisk utviklingsarbeid.»

Innsnevring, krenkelsler og
(selv)plagiering

**Bok var ikke brudd på
forskningsetikk**

**Sjokkert over klage på
Dag Olav Hessen-bok**

Sterke reaksjoner på etikk-klage

Hva vil jeg med min forskning?

- Personlig heder og ære?
- Forklare verden?
- Redde verden?
- Opplyse verden?
- En hippokratisk ed for forskningen?
- “Hva solskinn er for det sorte muld”; opplysning og rasjonalitet er både et humanistisk og et demokratisk prosjekt

